

УДК 070(=161.2)(4)"1919/1920":94(=411.16)(477)

Сергій Блавацький

ФРЕЙМИНГ ЄВРЕЙСЬКИХ ПОГРОМІВ
НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ КРИЗЬ ПРИЗМУ
УКРАЇНСЬКОЇ ІНШОМОВНОЇ ПРЕСИ В ЄВРОПІ
(1919—1920 рр.)

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9\(27\)-6](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9(27)-6)

Досліджено фреймінг єврейських погромів на українських теренах у 1919 р. в українській пресі західноєвропейськими мовами в Європі. Уперше в археографічний та журналістикознавчий дискурси введено нові, раніше невідомі, відомості про специфіку фреймінгу єврейських погромів в українській іншомовній періодиці в Західній Європі упродовж 1919—1920 рр. З'ясовано, що домінантним у контенті української іншомовної преси в Західній Європі був фрейм «атрибуція відповідальності». Зроблено висновок про діалектику фреймів «атрибуція відповідальності» та «моральність» у висвітленні та аналізі єврейських погромів на українських теренах. Висновувано, що висвітлення проблематики міжнаціональних відносин в Україні 1919 р. здійснювано головно в контрпропагандистських цілях. У цьому зв'язку зауважено, що фрейм «моральність» був пов'язаний із інтернаціоналізацією цієї проблематики в геополітичному дискурсі міжнародних відносин післявоєнного періоду, а фрейм «атрибуція відповідальності» — із локалізацією єврейського питання в багатосторонньому конфлікті на українській території 1919 р.

Ключові слова: *фреймінг, єврейські погроми, українські терени, іншомовна преса, Європа.*

Сучасна європейська інтеграція України актуалізує історичну спадщину українсько-європейського діалогу. Особливу релевантність становлять відносини, комунікації та кооперація українських і європейських державних діячів, політиків, дипломатів, фінансис-

тів, економістів, інтелектуалів, митців і т. д. Релевантним періодом є початок ХХ ст., зокрема упродовж періоду Української революції (1917—1921 рр.), і ширше — міжвоєнної доби (1918—1939 рр.). Вагомими (часто унікальними і незамінними) джерелами із цієї проблематики є українська іншомовна періодика в Європі (зокрема, західноєвропейськими мовами). Цей корпус друкованих медіа дає змогу відстежити та проаналізувати становлення і розвиток транс-національної комунікації та колаборації між Україною та західно-європейськими країнами в різних сферах.

Грунтовне дослідження цих медіаджерел також дозволяє нам оцінити медіавплив, резонанс висвітлення тем з україністики західноєвропейськими мовами. Цікаво та релевантно оцінити її вплив на формування західноєвропейської громадської думки стосовно різних тем. Передусім це національно-визвольні змагання українців і їхні державницькі прагнення упродовж 1917—1921 рр. По-друге, це геополітична орієнтація українського народу. По-третє, це дискурс громадянських і політичних прав і свобод національних меншин в УНР, головно — євреїв в Україні 1919 р. в контексті тогочасних складних міжнаціональних відносин загалом і єврейських погромів столітньої давності зокрема.

Актуальність досліджуваної тематики знайшла відображення в зацікавленості українських і зарубіжних (здебільшого — в середовищі української діаспори) науковців документальними джерелами, свідченнями, присвяченими єврейським погромам на українських теренах в 1919 р. Серед головних у цій сфері варто виокремити праці (як фундаментальні студії, так і розвідки, а також енциклопедичні статті-гасла в англomовній *Encyclopedia of Ukraine*) як вітчизняних, так і зарубіжних вчених (зокрема із середовища української діаспори у США та Канаді): Н. Гергеля [27; 28], К. Джиллі [29], К. Скотт-Джонсон [42], С. Гольдельмана [30], Е. Хейфетца [32], Дж. Клаєра [43], Т. Гунчака [2; 33; 3], В. Кубійовича та В. Маркуся [21], П. Потічного [22], Б. Витвицького [20], З. Шайковські [51], Е. Черіковера [52], І. Асташкевич [16], С. Єкельчика [4], Г. Абрамсона [1], В. Сергійчука [6; 7], В. Любченка [5], І. Шехтмана [10], С. Гусєва-Оренбургського [3], І. М. Троцького [8], Н. Штіфа [11], а також мемуари, збірки документальних свідчень як українських, так і єврейських діячів—сучасників періоду погромів 1919 р., на-

приклад, Є. Бачинського, М. Вішнітцера І. Зангвілля [17], А. Марголіна, або членів Комітету єврейських делегацій (Лондон, 1927) [19].

У розвитку історіографічних студій із проблематики єврейських погромів у ретроспективі минулого століття можна виокремити декілька стадій. Перша — це фаза збирання, фіксації джерельної бази (демографічної статистики, обстежень і т. ін.), документальних свідчень (очевидців—сучасників погромів єврейського населення України в 1919—1920 рр.), пресових публікацій, загалом емпіричного матеріалу. Відповідно до цього можна зарахувати праці як українських, так і зарубіжних (зокрема єврейського походження) дослідників-упорядників цих свідчень: Є. Бачинського та ін., членів Комітету єврейських делегацій, Н. Гергеля, Е. Хейфетца, С. Гусєва-Оренбургського, Е. Черіковера. Переважна більшість цих книг і збірок вийшла у світ у поствоєнний період (1919—1920-ті рр.) і відображає її *Zeitgeist*. У цьому контексті варто виокремити широко цитовані праці Н. Гергеля [27; 28] та Е. Черіковера [52], які містять численні документальні свідчення причетності Директорії УНР, співучасті С. Петлюри в єврейських погромах. Студія Е. Черіковера вважається у світовій історіографії найбільш документованою із проблематики єврейських погромів на українських теренах у 1919 р.

Другий етап — це післявоєнний період, після закінчення Другої світової війни (від 1945 р.), який характеризувався аналізом, осмисленням, обговоренням цієї проблематики і гострою полемікою навколо головних причин і винуватців цієї трагедії. У цьому контексті можна навести хрестоматійний приклад полеміки між Т. Гунчаком і З. Шайковські [33; 51] на сторінках авторитетного впливового американського наукового журналу «*Jewish Social Studies*» у 1969 р.¹ Перший (пропонент у цій академічній дискусії) аргументував тезу непричетності вищого політичного керівництва УНР (Директорії), зокрема С. Петлюри, до єврейських погромів на українських теренах в 1919 р. [33]. Натомість його опонентка, З. Шайковські, обґрунтувала антитезу — співучасть С. Петлюри у цих злочинах [51]. Ця полеміка спричинила суттєвий резонанс в

¹ Ця дискусія була приурочена до 50-ї річниці єврейських погромів на українських теренах.

американській соціогуманітаристиці на зламі 1960—1970-х рр. і визначила тренди подальших студій з історіографії українсько-єврейських відносин у 1970-х — на початку 1980-х рр.

Третій етап — це кінець 1980-х—1990-ті рр. Цей період характеризується новими знахідками, відкриттями нової джерельної бази в українських та російських архівах, зокрема з приводу проблематики єврейських погромів в Україні впродовж 1919—1920 рр. Це розвідки, статті, праці таких відомих українських науковців, як С. Єсельчик [4] і В. Сергійчук [6]. У цьому контексті варто виокремити працю В. Сергійчука під промовистою назвою «Погроми в Україні: 1914—1920 (Від штучних стереотипів до гіркої правди, прихованої в радянських архівах)». Вона ознаменувала новий виток історіографічних досліджень тематики єврейських погромів в Україні та їхнього переосмислення в контексті нових археографічних знахідок в архівах.

Остання, четверта, фаза — це сучасний період, початок ХХІ ст. Він позначений новими дискусіями між українськими та західними (головно — англосаксонськими) вченими та здебільшого виразною тенденцією до контекстуалізації цієї проблематики в поствоєнному дискурсі геополітичних реалій Східної Європи, конкретизації демографічних показників (зокрема, статистичних даних жертв єврейських погромів) та верифікації документальних свідчень.

У цьому плані варто виокремити статті-розвідки К. Джіллі [29], І. Асташкевич [16], дисертацію (просопографічне дослідження) американської дослідниці Келлі Скотт-Джонсон [42] й фундаментальну студію-монографію американського професора Г. Абрамсона [1]. Праці цих вчених переосмислюють усталені погляди, підходи до інтерпретації єврейських погромів 1919 р. у західній історіографії та вирізняються збалансованістю оцінок, наукового дискурсу з цієї проблематики. У цьому контексті варто процитувати Г. Абрамсона: «Праці, що з'явилися до вбивства Петлюри, намагалися займатися історією чесно і досить збалансовано; багато ж робіт, виданих після 1926 року, в цілому замість уважного дослідження історичних даних слідували твердженням або звинуваченням, або захисту¹. Проте остання історіографія свідчить про

¹ Тобто після вбивства С. Петлюри С. Шварцбардом у Парижі 1926 р. і резонансним («медіатизованим») судовим процесом над його вбивцею.

обнадійливу тенденцію до чесної переоцінки дискусій попередніх поколінь» [1, с. 27].

Загальний критичний огляд цієї джерельної бази дає змогу констатувати, що ці праці містять здебільшого епізодичні, невичерпні та фрагментарні відомості про специфіку висвітлення єврейських погромів на українських етнічних теренах у пресі¹. Відповідно, **наукова новизна** цієї розвідки полягає в тому, що вперше у журналістикознавчий та історіографічний дискурс вводяться нові, раніше невідомі, відомості про специфіку фреймингу погромів євреїв в українській іншомовній періодиці Європи 1919—1920 рр.

Об'єкт дослідження — це українська преса, яка виходила у світ західноєвропейськими (зокрема англійською, французькою, данською та італійською) мовами в різних країнах Європи упродовж Паризької мирної конференції (1919—1920 рр.): «*Bulletiner fra det Ukrainske Pressburo*» (Копенгаген, 1919—1920), «*La Voce dell "Ucraina"*» (Рим, 1919—1920), «*The Ukraine*» (Лондон, 1919—1920), «*Bureau Ukrainien de Presse: Bulletin d'Informations*» (Париж, 1919—1920), «*France et Ukraine*» (Париж, 1920), «*L'Europe Orientale*» (Париж, 1919—1920), «*Die Ukraine*» (Берлін, 1918—1926).

Предмет дослідження — фрейминг єврейських погромів в українській іншомовній пресі в Європі означеної доби.

Мета дослідження полягає в тому, щоби провести транснаціональний компаративний фрейминговий аналіз висвітлення єврейських погромів. Головною **гіпотезою** цього дослідження є те, що медіадискурс означеної проблематики здійснювався у контрпропагандистських цілях. Його мета полягала у спростуванні недостовірних відомостей, тверджень, дезінформацій стосовно тогочасного стану справ із гарантуванням прав і свобод національних меншин, головно — українських євреїв на українських теренах, упродовж Української революції і зокрема періоду Паризької мирної конференції (1919—1920 рр.).

Операційна гіпотеза (№ 1) полягає в тому, що у висвітленні наслідків воєнного конфлікту за контроль над українською територією 1919 р. (зокрема жертв серед цивільного населення) цей клас-

¹ За поодиноким винятком — науковій статті британського історика К. Джілі, який уперше в західній історіографії проаналізував «відповідальність членів українського національно-визвольного руху в пропагуванні антисемітських стереотипів і заангажованості в антиєврейському насиллі» [29].

тер української періодики оперував фреймом «атрибуція відповідальності».

Операційна гіпотеза (№ 2) полягає в тому, що при пошуку варіантів розв'язання цього конфлікту українська зарубіжна іншомовна преса використовувала фрейм «моральність», апелюючи до моральної відповідальності впливових політичних, державних діячів країн-членів Антанти.

Методологія дослідження — комплекс теоретичних (фрейм-мінговий аналіз, контент-аналіз), загальнологічних і емпіричних методів. Провідним методом у цьому емпіричному дослідженні є фрейм-мінговий аналіз та критичний дискурс-аналіз.

Хронологічні рамки цієї розвідки охоплюють період 1919 р.—початку 1920 р., тобто часовий інтервал найгучнішого медіареzonансу єврейських погромів 1919 р. в Україні у західноєвропейській публічній сфері (пресі).

Виклад проблематики, результатів дослідження. Проблематизація цього медіадискурсу неможлива без контекстуалізації єврейського питання в історії українського національно-визвольного руху 1917—1921 рр. У цьому контексті вважаємо слушним процитувати енциклопедичну статтю В. Любченка «Погроми єврейські» про єврейські погроми 1919 р. на українських етнічних теренах: «Особливістю погромів в Україні 1918—21, в яких брали участь усі протиборчі сили (на долю Армії Української Народної Республіки та підрозділів, що їй формально підпорядковувалися, припадає 40 %¹, незалежних формувань — 25, Білої армії — 17, Червоної — 9, Н. Григор'єва — 4, польської — 3, невстановлених загонів — 3 % скоєних погромів), був їх надзвичайно кривавий характер (бл. 50—60 тис. убитих). Сприяло погромній хвилі сте-

¹ В найновіших американських історіографічних дослідженнях, зокрема дисертації К. С. Джонсон, фігурують інші статистичні дані про частку отаманських військових підрозділів Української національної армії під командуванням С. Петлюри в загальній кількості жертв єврейських погромів на українських теренах. Так, американська дослідниця оперує даними (із покликаннями на авторитетну енциклопедичну студію (*Klier J. Pogroms // YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe. New Haven, 2008*) про причетність української армії до 15 000 жертв єврейських погромів (із загальної кількості 60 000 загиблих). Таким чином, на частку українських військ, безпосередньо підпорядкованих голові Директорії УНР чи асоційованих із ним (непідконтрольними отаманськими загонами Н. Григор'єва, Зеленого, І. Струка, І. Семесенка і т. д.), **припадає 25 % (sic!)**, а не 40 %.

реотипне сприйняття населенням радянської влади як «єврейсько-більшовицької». Трагедією урядів Директорії Української Народної Республіки було те, що в умовах анархії, відсутності контролю над низовими структурами влади та отаманськими військовими підрозділами, вони виявилися безсилими в боротьбі з антисемітськими настроями в країні та у військах. Це призвело до творення у світі уявлення, що український національний рух значною мірою був антисемітським¹, що, у свою чергу, виразно далось взнаки під час процесу над убивцею С. Петлюри С. Шварцбардом, якого виправдав французький суд» [5]. Цей стереотип про Українську революцію, як «антисемітську», а українця — «погромника» набув значного поширення у західній публічній сфері, зокрема у мейнстрімовій західноєвропейській пресі післявоєнного періоду (1919—1920 рр.). У стереотипізації образу українців як «погромників-антисемітів» суттєву роль відіграли як іншомовні пресодруки зарубіжних єврейських організацій (наприклад у Лондоні та Парижі), так і російська й польська іншомовна преса у Франції та Сполученому Королівстві. Останні були особливо зацікавлені в дискредитації українського національно-визвольного руху, формуванні негативного іміджу української влади, зокрема Директорії УНР, у західноєвропейській громадській думці. Лейтмотивом такої стереотипізації було прагнення опонентів, ворогів української державності (УНР) завадити її міжнародному визнанню *de jure* країнами-членами Антанти в післявоєнний період, зокрема на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр.

Відповідно з метою протидії та викриття міфологем, містифікацій про участь армії Директорії УНР в єврейських погромах, Українські пресові бюро (УПБ) при Надзвичайних дипломатичних місіях (НДМ) УНР розпочали масову інформаційно-пропагандистську та головню — контрпропагандистську кампанію за кордоном із метою формування «толерантного», демократичного іміджу укра-

¹ Тезу про антисемітські тенденції серед більшості учасників українських національно-визвольних змагань аргументує К. Джілі: «Однак, є свідчення, що статті в офіційних органах Директорії пропагували такі ж самі стереотипи, як і «погромники», тобто про євреїв як потенційно групу зрадників всередині України» [29, р. 50]; «Погроми не були керованою владою кампанією етнічних чисток, але вони були продуктом антиєврейських стереотипів, які, очевидно, мали багато членів українського національно-визвольного руху» [Ibid., р. 56].

їнської влади на міжнародній арені. Інструменталізація цієї роботи здійснювалася головно трьома способами — розповсюдженням комунікатив, ефемерних видань УПБ серед провідних телеграфних агентств, пресових агентів Заходу; наданням інтерв'ю очільників і радників НДМ УНР (як-от графа М. Тишкевича, А. Марголіна, М. Вішнітцера, С. Зархі) мейстримовим пресовим виданням Європи та випуском щотижневих іншомовних періодичних видань (бюлетенів, газет, журналів).

Єврейське питання трактувалося співробітниками Українських пресових бюро як тест для української влади в отриманні західної підтримки (наприклад з боку країн-членів Антанти) для міжнародного визнання де-юре незалежності, державного суверенітету, територіальної цілісності УНР. Це робилося цілеспрямовано й свідомо, щоби здобути сприятливу публічну рецепцію західноєвропейської громадської думки і репрезентувати Директорію УНР і її політичне керівництво (зокрема С. Петлюру) поборниками європейських ліберально-демократичних цінностей, як-от відкритості та толерантності.

У фреймінгу цієї проблематики в українській періодиці західноєвропейськими мовами можна визначити два ключових фрейми: «атрибуція відповідальності» та «моральність». Переважна більшість аналітичних публікацій, присвячених тематиці єврейських погромів 1919 р., трактувала їх як пряий наслідок іноземної інтервенції в Україні 1918—1919 рр., ембарго, блокади УНР із боку Антанти, відсутності дієвих, ефективних владних інститутів, законності, правопорядку та дисципліни на українських теренах. Таким чином автори намагалися змістити відповідальність, провину за злочини, ексцеси проти цивільного населення (головно — євреїв) з української сторони на «інших». Останніми були зарубіжні учасники багатостороннього конфлікту — бойові частини Збройних Сил Півдня Росії (Добровольчої армії) під командуванням генерала А. Денікіна, підрозділи Червоної армії в Наддніпрянській Україні та польські війська у Східній Галичині. Публікація в «*The Ukraine*»¹ є симптоматичною в цьому плані: «Український уряд надіслав на Паризьку мирну конференцію делегацію, щоби вимагати: 1) визна-

¹ Англomовному інформаційно-аналітичному бюлетені УПБ при НДУМ УНР у Великобританії, який виходив у світ у Лондоні у 1919—1920 рр.

ння незалежності Української Республіки, чия конституція гарантує права усіх расових і релігійних меншин; 2) підтримку із боку Альянтів (союзників) у формі, головню, постачання бойовими матеріалами і боєприпасами. Якщо ці два питання будуть вирішені, український уряд буде спроможний забезпечити суворе підтримання правопорядку на всіх частинах української території. Це несправедливо обтяжувати український уряд відповідальністю за події, які відбуваються в країні, через відсутність рішення з боку союзників (країн-членів Антанти) із цих питань»¹. Таким чином, отримання міжнародного визнання незалежності УНР де-юре та політичної легітимності Директорії УНР із боку союзників на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр. ставилося як передумова до утвердження української влади, законності, правопорядку та дисципліни на всіх українських теренах. Наслідками відновлення республіканського контролю над усією територією УНР мали бути забезпечення та гарантування громадянських прав і свобод національних меншин в УНР, зокрема євреїв.

Таким чином, специфічна кореляція між міжнародним визнанням незалежності України і забезпеченням прав національних меншин (головню — євреїв) була акцентована й експлікована в редакційній політиці цього бюлетеня. Такий детерміністичний підхід, «інтернаціоналізація» цієї проблематики в геополітичному дискурсі *Realpolitik* післявоєнного періоду (головню — порядку денного Паризької мирної конференції) знайшли своє осмислення в редакційній політиці інших українських іншомовних видань, зокрема французькою мовою². Так, на думку одного із провідних авторів «*France et Ukraine*», Ф.-А. Форестьє, ймовірно вирішення проблеми єврейських погромів на українських теренах корелювалося із міжнародним визнанням де-юре УНР, її державного суверенітету і відповідно утвердженням влади Директорії, відновленням правопорядку та дисципліни на всіх українських територіях [24]. На прикладі цієї та інших публікацій ми можемо простежити діалектику фреймів «атрибуція відповідальності» та «моральність».

¹ The Acid Test [Лакмусовий папірець] // *The Ukraine*. London, 1919. № 5. Р. 4.

² Зокрема впливової й авторитетної української франкомовної газети-тижневика «*France et Ukraine*» (Париж, 1920).

Питання пропаганди і фрейм «атрибуція відповідальності».

Понад те, редакція бюлетеня «*The Ukraine*» розглядала проблематику єврейських погромів у ширшому контексті масової пропагандистської кампанії в європейській пресі та дискримінації нацменшин під час Першої світової війни та у післявоєнний період: «Вона [пропагандистська література. — С. Б.] імплікує усвідомлення того факту, що для нормальної цивілізованої істоти звірства є настільки огидними і непростими, і що він буде схильний жорстко осудити зловмисників внаслідок того. Як результат, громадська думка несвідомо стане упередженою проти цілком політичних вимог нації, яка сама упосліджує інших. Отже, це обов'язок історика застерегти читача від такої історії про жорстокості — не через те, що вона неправдива, — вона, вірогідно, є такою, але тому що вона рідко доведена до певної міри... і тому що, правдива чи неправдива, вона не має жодного опертя на фактах, — економічних, географічних, історичних, народознавчих — цього кейсу» [49].

Відповідно автори й редактори українських періодичних видань західноєвропейськими мовами намагалися дезавувати, викривати та розвінчувати ці «історії» про «звірства», «жорстокості», наратив на конкретних прикладах, історичних розвідках, фактажі та документальних свідченнях очевидців.

Контрпропагандистська база авторів-«адвокатів» Директорії УНР, зокрема С. Петлюри, у єврейському питанні включала різні аргументи та прийоми. Одним з аргументів проєврейської ангажованості українського політичного керівництв була наявність законодавчо закріпленої єврейської автономії в УНР. У цьому контексті на сторінках як «*The Ukraine*», так і бюлетеня УПБ при НДМ у Данії данською мовою «*Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*» опубліковано низку дописів відомого єврейського історика, д-ра наук, члена спеціальної дипломатичної місії УНР у Сполученому Королівстві — М. Вішнітцера. Останній в розлогій аналітичній статті розглянув історію українсько-єврейських відносин у ретроспективі та проаналізував законодавче врегулювання громадянських і політичних прав і свобод євреїв у формі національно-персональної автономії в Україні [40]. Водночас на сторінках української італомовної щотижневої газети «*La Voce dell'Ucraina*» вміщено переклад офіційного закону Центральної Ради про націо-

нально-персональну автономію в Україні, супроводжуваного редакційними коментарями і роз'ясненнями [46]. Симптоматично, що дискурс захисту національних прав і свобод єврейської національної меншини в Україні актуалізувався та аналізувався водночас і на сторінках «*France et Ukraine*», зокрема в проблемній статті французького публіциста, дописувача цієї газети — А. Д'Арнаваля [15]. Таким чином, редакції, автори цих видань намагалися продемонструвати інклюзивний, прогресивний, ліберально-демократичний характер української влади, республіки — як за часів Української Центральної Ради (1917—1918), так і Директорії УНР (1919—1920).

Аналогічний підхід до осмислення українсько-єврейських відносин простежується й у аналітичній статті-розвідці німецького автора, дописувача українського німецькомовного журналу «*Die Ukraine*» — Г. Шпехта [50]. Останній проаналізував проблематику єврейських погромів у ретроспективі та перспективі подавши розлогий історичний екскурс щодо генези появи євреїв на українських теренах, демографічні відомості про відсоток єврейства в населенні України, зайнятість євреїв у різних галузях українського народного господарства, політичну організацію євреїв на українських теренах, а також зацентрував ліберально-демократичний підхід української влади (Директорії УНР та головно — С. Петлюри) до вирішення єврейського питання¹.

Іншим вектором контрпропаганди було опублікування бесід із ключовими дійовими особами України: політиками, військовиками, дипломатами, істориками і т. д. Наприклад, на сторінках української преси західноєвропейськими мовами регулярно друкувалися передруки, дайджести інтерв'ю із провідними українськими політичними діячами (головно — єврейського походження). Так, франкомовний бюлетень «*Bulletin d'Informations*» УПБ при НДМ в Парижі містив передруки інтерв'ю з А. Марголіним², опубліко-

¹ Зокрема наданням українським євреям національно-персональної автономії, створенням посади міністра з єврейських справ у Директорії УНР і т. ін.

² Сф. інтерв'ю А. Марголіна (голови спеціальної дипломатичної місії УНР до Сполученого Королівства в 1919—1920 рр., міністра з єврейських справ (1919), єврея за походженням, який пережив єврейський погром у Києві 1905 р. за часів Російської імперії) п. н. *Les Juifs en Ukraine: Interview du Dr Arnold Margoline, representant de l'Ukraine a la Conference de la Paix* [передрук його інтерв'ю із

ваних у впливових єврейських іншомовних виданнях Сполученого Королівства та Франції — «*The Jewish Chronicle*» та «*Le Peuple Juif*». За версією голови Спеціальної дипломатичної місії УНР до Сполученого Королівства, єврейські погроми були скоєні головню російськими ультранационалістичними організаціями, зокрема «чорносотенцями», а також більшовиками в Україні. Останні мали намір таким чином «дискредитувати український уряд» перед західною громадською думкою [Ibid.].

На сторінках «*Bulletin d'Informations*» також вміщено стисле резюме, витяги тез із інтерв'ю (від 5 квітня 1919 р.) віденського кореспондента британської газети «*The Times*» із міністром із єврейських справ — П. Красним [45]. Окрім того, у контенті згаданого бюлетеня можна знайти передрук інтерв'ю кореспондента єврейського англомовного видання «*The Jewish Times*» (Лондон) із С. Зархієм про причини й передумови погромів, судові процеси і виконання вироків щодо погромників та їхні наслідки для етнонаціональної і демографічної реорганізації України та Східної Європи [57].

У цьому зв'язку варто зауважити таку цікаву та характерну особливість: редакції, штат УПБ, українських іншомовних пресових видань у висвітленні, аналізі проблематики складних українсько-єврейських відносин часто друкували або передруковували матеріали авторів єврейського походження (як відомих українських, так і зарубіжних (англійських чи французьких) євреїв). Гіпотетично можна припустити, що такий комунікативний підхід був обраний цілеспрямовано, щоби підвищити інформаційний «авторитет», достовірність цих коментарів, опіній очевидців, свідків чи зацікавлених осіб для західноєвропейської громадськості. Ще одним способом комунікації солідарності із політикою Директорії УНР було опублікування відкритих листів від імені видатних єврейських діячів (інтелектуалів, письменників, політичних діячів) як України, так і зарубіжжя. У цьому контексті на сторінках української преси західноєвропейськими мовами надруковано листи, заяви А. Мар-

кореспондентом «*The Jewish Chronicle*» (Лондон, 1919. May 16) // *Bulletin d'Informations*. Paris, 1919. № 23; та *L'Ukraine et Juifs* // *Bulletin d'Informations*. Paris, 1919. № 35 [передрук його інтерв'ю із кореспондентом газети «*Le Peuple Juif*» щодо спеціальної автономії єврейської національної меншини в Україні та його позиції стосовно єврейських погромів на українських теренах].

голіна [37], І. Мазепи, І. Зангвілля (всесвітньо відомого британсько-єврейського письменника, діяча єврейського руху) [44], М. Вішнітцера [18; 40], М. Гроссмана [41]. Лейтмотивом цих публікацій була солідаризація українського та зарубіжного єврейства з політикою української влади (і особисто — її лідера С. Петлюри) та дезавування звинувачень й інсинуацій в її антисемітизмі.

Винятком із цього масиву публікацій був відкритий лист І. Зангвілля [44], адресований голові НДМ УНР на Паризькій мирній конференції — графу М. Тишкевичу [13]. Ключові тези цього звернення були опубліковані як на сторінках «*La Voce dell'Ucraina*», так і у «*Bulletin d'Informations*». У ньому Зангвілля частково «приписав» відповідальність за ексцеси проти цивільного єврейського населення — Директорії УНР та особисто — С. Петлюрі¹.

На прикладі цього листа можна ідентифікувати черговий приклад експлікації фрейму «атрибуція відповідальності» в західно-європейській громадській думці. Згідно з цією версією винуватцями єврейських погромів були українська влада та збройні сили УНР. Реакцією політичного керівництва України на ці закиди став меморандум про намір, лист-запрошення від С. Петлюри та очільника НДМ УНР у США — Є. Бачинського взяти участь у міжнародній комісії із розслідування єврейських погромів на українських теренах у 1919 р. [36]. Він був адресований американській громадськості та головно — представникам американського єврейства. Симптоматично, що водночас ця заява була опублікована на сторінках українського данськомовного інформаційно-аналітичного бюлетеня [18]. Її головний месидж — це відкритість, готовність С. Петлюри прийняти міжнародну комісію із США для розслідування всіх обставин, з'ясування фактів єврейських погромів на українських теренах.

Наступний аспект контрпропагандистської роботи — це демонстрація солідарності представників єврейських організацій України із політикою тогочасної влади. Наприклад, в одному із номерів «*The Ukraine*» опублікована резолюція конференції єврейської

¹ Повний зміст цього листа був опублікований у брошурі п. н. «*The Jewish Pogroms in Ukraine: Authoritative Statements on the Question of Responsibility for Recent Outbreaks against the Jews in Ukraine: Documents, Official Orders, and Other Data Bearing on the Facts as They Exist Today*» (Washington, 1919).

партії «Бунд» у Кам'янці-Подільському (від 20 вересня 1919 р.) про її підтримку визнання незалежності УНР [36].

Цей бюлетень також містив свідчення розслідувань зарубіжних розслідувачів (зокрема швейцарського редактора, журналіста, публіциста, пастора — Г. Неймарка¹) єврейських погромів, які спеціально прибули в Україні для встановлення їхніх деталей, обставин та провини відповідних сторін². У викладі Г. Неймарка, «уся інформація, надана нашими [українців. — С. Б.] ворогами, іноземцям із приводу єврейських погромів, цілком неправдива»³. Згідно із його версією, відповідальність за єврейські погроми несли головно військовики Добровольчої армії генерала А. Денікіна [39].

Ще одним напрямом у контрпропагандистській роботі з висвітлення міжнаціональної ситуації в Україні 1919—1920 рр. було оприлюднення в українській іншомовній пресі офіційних документів Директорії УНР. Наприклад, у «*The Ukraine*» вміщено низку офіційних заяв, відозв, звернень, декларацій українського уряду та С. Петлюри із засудженням єврейських погромів і попередженням про кримінальну відповідальність за їхнє скоєння [25; 26; 38; 52; 56]. Тут вміщено також передруки наказу Верховного Головнокомандувача військ Директорії УНР — С. Петлюри (№ 131 за 26 серпня 1919 р.) про недопущення здійснення погромів проти цивільного єврейського населення українськими вояками та суворе покарання винуватців цих ексцесів перед військовим трибуналом [25; 26]. Варто зауважити, що у цьому документі акцентовано роль, значення міжнаціональної єдності, толерантності української влади та її збройних сил щодо національних меншин для міжнародної репутації української влади та її медіарецепції: «Офіцери та Козаки! Цілий світ дивувався Вашому героїзму. Не заплямуйте його, навіть випадково, безславною справою, і не зганьбйте нашу Республіку перед світом. Наші численні вороги вдома та за кордоном експлуатували проти нас злочини погромів; вони вказують пальцем на нас

¹ Останній виконував обов'язки головного менеджера Українського пресового бюро в Швейцарії (у Лозанні) від 1915 р.

² Jews in Ukraine // *The Ukraine*. London, 1919. № 21. Р. 4. Ця публікація містила стислий звіт швейцарського пастора, публіциста Г. Неймарка про його місію у Кам'янці-Подільському восени 1919 р. із розслідування єврейських погромів на українських теренах.

³ Ibid.

і стверджують, що ми не вартуємо на суверенне та незалежне існування, і що ми повинні заново підкоритися рабству» [25; 26].

Понад те, якісний контент-аналіз цієї та інших публікацій про єврейські погроми дає змогу дослідникам виявити ще один специфічний аспект висвітлення цієї проблематики. Це використання емоційно забарвленої стилістики («трагічна доля», «нешасний», «знедолений», «бездержавний», «крики», «тортури», «жахливий», «нешастя»), «емоціоналізація» та відповідно «віктимізація» євреїв. У цьому контексті варто зауважити, що цей фреймінг єврейської нацменшини на українських теренах збігався із «віктимізацією» українського народу. Така збіжність не була випадковою. Таким чином редактори, автори української іншомовної преси у висвітленні українсько-єврейських взаємин 1919—1920 рр. солідаризувалися із статус-кво єврейського народу. Гіпотетично можна припустити, що амбівалентний фреймінг «віктимізація» українців і євреїв в українській періодиці західноєвропейськими мовами був спрямований на формування емпатії лідерів громадської думки Заходу до державницьких прагнень пригноблених народів (як євреїв, так і українців)¹.

У цьому контексті варто виокремити дві публікації із проблематики єврейських погромів на українських теренах 1919 р., надруковані в одному із випусків *«The Ukraine»*. Одна із них — звіт про публічну лекцію доктора медичних наук С. Зархія (єврея за національністю), спеціального радника НДМ УНР на Паризькій мирній конференції, члена Спеціальної дипломатичної місії УНР в Сполученому Королівстві, виголошену ним 29 листопада 1919 р. у Єврейському інституті у Лондоні на тему: «Україна та євреї» [55]. В останній доповідач порівняв страждання обох народів — українців і євреїв, роз'яснив «жахливе становище», в якому знаходяться українці, які борються проти багатьох ворогів за свою свободу. Наслідком цього, на думку С. Зархія, є «нешастя» для єврейського народу. Симптоматично, що Зархій у своєму публічному виступі на міжнародній арені вкотре зацентрував увагу західноєвропейської громадськості на «рецепті» вирішення цієї ситуації — міжнародному визнанні де-юре незалежності, суверенітету УНР, встановленні та утвердженні української влади, правопорядку, дисципліни, законності на всіх українських теренах.

¹ Інтелектуалів, державних діячів, політиків, фінансистів, економістів.

Інша публікація — це переклад, дайджест публіцистичної статті «Пытка страхом» В. Шульгіна¹ із російської газети «Кієвлянин» [54]. Вона містить як інформацію про єврейські погроми в Києві упродовж окупації міста армією А. Денікіна, так і публіцистичні рефлексії редактора цієї газети про «співвідповідальність євреїв» за прихід більшовиків до влади в Росії та їхню участь в більшовицькому режимі: «Чи євреї заснують “Єврейську Лігу із боротьби із Соціалізмом”, чи все залишиться таким, яким воно було; і навіть після жакливых ночей, проведених євреями в смертельному жаху, вони створять “Лігу із боротьби із Антисемітизмом”, яка своїм сміхотворним запереченням очевидних фактів, тільки підбурює антисемітські почуття?».

На прикладі цих двох публікацій шляхом протиставлення російської та української позицій редактори бюлетеня намагалися донести до західної громадськості фундаментальну дихотомію інтерпретацій єврейських погромів росіянами та українцями. Із українського боку — це гармонійне міжнаціональне існування українців та євреїв, толерантність, спільна апеляція (як українців, так і євреїв) до міжнародної громадськості, зокрема політичного керівництва країн-членів Антанти щодо державотворчих прагнень українців, інтернаціоналізація єврейського питання. Згідно із російською версією (В. Шульгіна), причиною єврейських погромів була «ключова» співучасть, роль євреїв у становленні більшовицького режиму в Росії, «класовій війні» та відповідно негативне ставлення російського народу до євреїв внаслідок цього.

У руслі «реакційного» (за характеристикою редакторів і авторів українських видань) російського наративу варто розглядати й інші публікації, передруки у «*The Ukraine*», «*Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*» [47]. В останніх висвітлювалось поведження «добровольців» А. Денікіна з євреями на українських теренах 1919 р. Редакційний коментар у «*La Voce dell'Ucraina*» безпосередньо вказував на відповідальність «денікінців» за єврейські погроми в Катеринославі, Фастові, Києві, Кременчуку та протиставляв «ре-

¹ Ідеолога політики Добровольчої армії, зокрема стосовно вирішення «єврейського питання», згідно із характеристикою Н. Штіха, «ідейного натхненника» погромної роботи «добровольців». Див. більше із цього приводу: *Штіх Н.* Погроми на Україні. Берлін, 1922. С. 10, 21, 22.

акційний» стиль поводження росіян із євреями демократичному характеру українців [12].

Однак ці українські пресові публікації стосовно єврейських погромів необхідно аналізувати й контекстуалізувати в конкретних історичних обставинах¹ того періоду і розглядати у порівнянні із твердженнями опозиційних пресових органів².

Висновки і перспективи дослідження. Підсумовуючи результати емпіричного дослідження висвітлення єврейських погромів у контенті української іншомовної преси, можна зробити певні висновки та умовиводи. Насамперед висновуємо, що тематика єврейських погромів 1919 р. знайшла широкий медіарезонанс на сторінках української періодики західноєвропейськими мовами в Європі 1919—1920 рр. Загалом проаналізовано 30 публікацій — інформаційних і коментованих заміток, звітів, аналітичних статей, передовиць, коментарів, оглядів, проблемних статей. Це як оригінальні виступи, так і дайджест, передрук публікацій з іншомовних видань (зокрема єврейських) Західної Європи.

По-друге, робимо висновок про діалектику фреймів «атрибуція відповідальності» та «моральність» у висвітленні та аналізі єврейських погромів на українських теренах. Із цього приводу зауважуємо, що домінантним у контенті української іншомовної преси в Західній Європі був фрейм «атрибуція відповідальності».

По-третє, узагальнюємо, що висвітлення й аналіз проблематики міжнаціональних відносин в Україні 1919 р. здійснювалося головню в контрпропагандистських цілях. Ця контрпропаганда складалася із різноаспектних, але водночас корелятивних прийомів засобів. Її головна мета полягала у дезавуванні дезінформацій, «фейків» та інсинуацій у західноєвропейській пресі про причетність

¹ Беручи до уваги історичний контекст тієї епохи, особливо той факт, що українська влада (Директорія УНР та її очільник — С. Петлюра), армія УНР не мали юрисдикції над усією територією Республіки, передусім тими регіонами, де єврейські погроми були найбільш поширеними.

² Зокрема твердженнь Комітету єврейських делегацій та їхніх відповідних пресових видань на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр., наприклад «*Bulletin du Comite des Délégations Juives auprès de la Conférence de la Paix*» (Париж, 1919—1924). Згідно із заявами цього органу українська центральна влада (Директорія УНР та її очільник — С. Петлюра) були відповідальними (і причетними) до цих злочинів проти цивільного населення, зокрема єврейських погромів на українських теренах того часу.

української армії та влади (зокрема Директорії УНР та особисто — С. Петлюри) до злочинів проти українського єврейства у 1919 р. Ключовим аргументом у цьому плані була експлуатація фрейму «моральність», апеляція до моральної відповідальності політиків, державних діячів за ті чи інші події. У цьому контексті квінтесенція фрейму полягала в обґрунтуванні специфічної кореляції між міжнародним визнанням незалежності УНР на Паризькій мирній конференції (зокрема із боку країн-членів Антанти) і відповідно забезпеченням прав національних меншин (головно — євреїв) в Україні. Із цього приводу зауважуємо, що фрейм «моральність» був пов'язаний з інтернаціоналізацією цієї проблематики в геополітичному дискурсі міжнародних відносин післявоєнного періоду, а фрейм «атрибуція відповідальності» — з локалізацією єврейського питання в багатосторонньому конфлікті на українській території 1919 р.

Перспективи нашого дослідження не вичерпуються тільки діахронним фреймінговим аналізом у контексті медіаісторії чи історіографією міжнаціональних відносин в Україні у ретроспективі. Перспективними напрямками емпіричних досліджень є проведення компаративного дослідження стереотипів про євреїв в україномовній пресі як в Україні (зокрема часів Директорії УНР), так і за кордоном (як в Європі, так і в Америці), а також у західноєвропейській і американській пресі періоду Паризької мирної конференції 1919—1920 рр. Окрім того, ми вважаємо перспективним використання фреймів «конфлікт», «атрибуція відповідальності» та «моральність» для емпіричного аналізу новочасних політичних процесів державотворення, російсько-українського збройного конфлікту, війни на Донбасі (від 2014 р.) та відповідно статусу та захисту громадянських, політичних прав і свобод різних нацменшин (росіян, кримських татар, греків, ромів) у цьому протистоянні. Таким чином, наступні розвідки, студії в цьому питанні (як-от із застосуванням діахронного компаративного фреймінгового аналізу) можуть спростувати або підтвердити обґрунтованість результатів і висновків цього дослідження. В останньому випадку це дасть змогу вести мову про наявність просторово-часового континууму стереотипів, фреймінгу українців, України та рецепції її іміджу в зарубіжному медіадискурсі.

1. *Абрамсон Г.* Молитва за владу. Українці та євреї в революційну добу 1917—1920. Київ: Дух і літера, 2017. 320 с.
2. *Гунчак Т.* Симон Петлюра та євреї. Київ: Либідь, 1993. 46 с.
3. *Гусев-Оренбургский С. И.* Багровая книга. Погромы 1919—20 гг. на Украине. Харбин: Издание Дальневосточного Еврейского Общественного Комитета помощи сиротам-жертвам погромов («ДЕКОПО»), 1922. 252, III с.
4. *Скельчик С.* Трагічна сторінка Української революції: Симон Петлюра та єврейські погроми в Україні (1917—1920) // Симон Петлюра та українська національна революція: зб. пр. другого конкурсу петлюрознавців України / упорядкув. та передм. В. Михальчука. Київ: Рада, 1995. 368 с.
5. *Любченко В. Б.* Погроми єврейські. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Рогрому_їєвр (останній перегляд: 03.01.2019).
6. *Сергійчук В.* Погроми в Україні: 1914—1920 (від штучних стереотипів до гіркої правди, прихованої в радянських архівах). Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998. 543 с.
7. *Сергійчук В.* Симон Петлюра і єврейство. Вид. 2-ге, доп. Київ: ПП Сергійчук М., 2006. 152 с.
8. *Троцкий И. М.* Еврейские погромы на Украине и в Белоруссии 1918—1920 г.г. // Книга о русском еврействе, 1917—1967. Нью-Йорк : Союз Русских Евреев, 1968. С. 56—69.
9. *Чериковер Е.* Антисемитизм и погромы на Украине 1917—1918 гг. (К истории украинско-еврейских отношений). Берлин: Ostjüdisches historisches archiv, 1923. 355 с.
10. *Шехтман И. Б.* Погромы Добровольческой армии на Украине (к истории антисемитизма на Украине в 1919—1920 гг). Берлин: Ostjüdisches Historisches Archiv, 1932. 132 с.
11. *Штиф Н.* Погромы на Украине (Периода Добровольческой Армии). Берлин, 1922. 118 с.
12. A proposito dei “pogrom” [Стосовно «погрому»] // La Voce dell’Ucraina. Roma, 1919. № 9. P. 3.
13. Une accusation ridicule [Сміхотворне звинувачення] // Bulletin d’Informations. Paris, 1919. № 70. P. 3.
14. The Acid Test [Лакмусовий папірець] // The Ukraine. London, 1919. № 5. P. 4.
15. *Arnaval H., de.* Les Droits des Minorités en Ukraine [Права меншин в Україні], 1920, № 5. P. 1.
16. *Astashkevich I.* Chaos in Ukraine: Defining the Context of Anti-Jewish Violence // Gendered Violence: Jewish Women in the Pogroms of 1917 to 1921, 17. Brighton: Academic Studies Press, 2018. P. 1—17.

17. *Batchinsky J., Margolin A., Vishnitzer M., Zangwill I.* The Jewish Pogroms in Ukraine: Authoritative Statements on the Question of Responsibility for Recent Outbreaks against the Jews in Ukraine: Documents, Official Orders, and Other Data Bearing on the Facts as They Exist Today. Washington, 1919. 24 p.
18. Beskyttelsen af Joderne i Ukraine [Захист євреїв в Україні] // Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau. Kobenhavn, 1920. № 1. p. 2.
19. Committee of the Jewish Delegations. The Pogroms in the Ukraine under the Ukrainian Governments (1917—1920): Historical Survey with Documents and Photographs. London: John Bale, Sons&Danielson, 1927. pp. 231—233.
20. Encyclopedia of Ukraine. Toronto; Buffalo; London, 1984. Vol. I: A-F. P. 81—83.
21. Encyclopedia of Ukraine. Toronto; Buffalo; London, 1988. Vol. II: G-K. P. 385—393.
22. Encyclopedia of Ukraine. Toronto; Buffalo; London, 1993. Vol. IV: Ph-Sr. P. 68—70.
23. *Fischer L.* The pogromschina and the Directory: A New Historiographical Synthesis? // *Revolutionary Russia*. London, 2013, Vol. 16, № 2. P. 47—93.
24. *Forestier F.-A.* Les pogroms antijuifs L'Ukraine n'est pas responsable [Форестье Ф.-А. Україна не відповідальна за антиєврейські погроми] // *France et Ukraine*. Paris, 1920. № 7. P. 1.
25. General Petloura on Pogroms [Генерал Петлюра про погроми] // *The Ukraine*. London, 1919. № 17. P. 2.
26. General Petloura on the Jewish Pogroms [Генерал Петлюра про єврейські погроми] // *The Ukraine*. London, 1919. № 12. P. 3.
27. *Gergel N.* Di pogromen in Ukraine in di yorn 1918—1921 // *Shriftn far ekonomik un statistik*. Berlin, 1928, № 1. P. 106—113.
28. *Gergel N.* The Pogroms in the Ukraine in 1918—21 // *Yivo Annual of Jewish Social Science*. New York, 1951, № 6. P. 237—252.
29. *Gilley Ch.* Beyond Petliura: the Ukrainian national movement and the 1919 pogroms // *East European Jewish Affairs*. London, 2017. Vol. 47. № 1. P. 45—61.
30. *Goldelman S.* Jewish National Autonomy in Ukraine, 1917—1920. Chicago: Ukrainian Research and Information Institute, 1968.
31. Le Gouvernement Ukrainien contre les Pogromes Juifs en Ukraine [Український уряд проти єврейських погромів в Україні] // *Bulletin d'Informations*. Paris, 1919. № 79. P. 2—3.
32. *Heifetz E.* The Slaughter of the Jews in the Ukraine in 1919. New York, 1921. 468 p.

33. *Hunczak T. A.* Reappraisal of Symon Petliura and Ukrainian-Jewish Relations, 1917—1921 // *Jewish Social Studies*. 1969. Vol. 31. № 3. P. 163—184.
34. *Hunczak T. A.* Reappraisal of Symon Petliura and Ukrainian-Jewish Relations, 1917—1921. Lviv; New York; Toronto, 2008. 128 p.
35. The Jewish question in the Ukraine: Death Penalty for Pogrom Provokers [Єврейське питання в Україні: Смертна кара для провокаторів погромів] // *The Ukraine*. London, 1919. № 11. P. 3.
36. The Jewish Support for Ukrainian Independence [Єврейська підтримка української незалежності] // *The Ukraine*. London, 1919. № 19. P. 2.
37. The Jews in the Ukraine: By a Ukrainian Jew [Євреї в Україні: від українського єврея [А. Марголіна]] // *The Ukraine*. London, 1919. № 8. P. 3.
38. Jews in Ukraine [Євреї в Україні] // *The Ukraine*. London, 1919. № 21. P. 4.
39. Jodenpogromerne i Ukraine [Єврейські погроми та Україна] // *Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*. Kovenhavn, 1919. № 22. P. 3.
40. Jodernes Autonomi i Ukraine [Єврейська автономія та Україна] // *Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*. Kobenhavn, 1919. № 10. P. 5.
41. Det Jødiske Spørgsmaal i Ukraine [Єврейське питання в Україні] // *Bulletiner fra der Ukrainske Press-Buros*. Kobenhaven, 1919. № 13. P. 3.
42. *Johnson K. S.* Sholem Schwarzbard: Biography of a Jewish Assassin. Ph.D. Dissertation (On the rights of manuscript). Cambridge (Massachusetts), 2012. 263 p.
43. *Klier J.* Pogroms // *YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. New Haven, 2008. P. 790—798.
44. Una lettera di Israel Zangwill [Лист Ізраеля Зангвілля] // *La Voce dell'Ucraina*. Roma, 1919. № 14.
45. Un Ministre des Affaires Juives en Ukraine [Міністр із єврейських справ в Україні] // *Bulletin d'Informations*. Paris, 1919. № 11. P. 2.
46. Le Minoranze nazionali e la legge dell'autonomia nazionale in Ukraine [Національні меншини і закон про національну автономію в Україні] // *La Voce dell'Ucraina*. Roma, 1919. № 14. P. 3.
47. Pogromerne i Kiev [Погроми і Київ] // *Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*. Kobenhavn, 1919. № 23. P. 4.
48. Les Pogroms antijuifs en Ukraine [Антиєврейські погроми в Україні] // *Bulletin d'Informations*. Paris, 1919. № 75. P. 2—3.
49. Propaganda — the Cult of Atrocities [Пропаганда — культ звірств] // *The Ukraine*. London, 1919. № 10. P. 4.
50. *Specht G.* Das Judenproblem in der Ukraine [Єврейська проблема в Україні] // *Die Ukraine*. Berlin, 1919. H. 11/12. S. 233—244.

51. Szajkowski Z. A Reappraisal of Symon Petliua and Ukrainian-Jewish Relations, 1917—1921: A Rebuttal // *Jewish Social Studies*. Indiana University Press, 1969. Vol. 31, no 69, P. 184—213.
52. Tcherikower E. Di ukrainer pogromen in yor 1919. New York, 1965. 372 p.
53. Terrible treatment of the Jews by Denikin's Volunteers [Жахливе поводження Добровольців Денікіна із євреями] // *The Ukraine*. London, 1919. № 19. P. 2.
54. Torture by Fear [Тортюра страхом] // *The Ukraine*. London, 1919. № 23. P. 2.
55. The Ukraine and the Jews [Україна та євреї] // *The Ukraine*. London, 1919. № 23. P. 2.
56. The Ukraine and the Jews, Official Declaration against Pogroms [Україна та євреї, Офіційна Декларація проти погромів] // *The Ukraine*. 1919. № 5.
57. L'Ukraine et les Juifs [Україна та євреї] // *Bulletin d'Informations*. Paris, 1919. № 38. P. 4.

References

1. Abramson, H. (2017). *Molytva za vladu*. Ukraintsi ta yevrei v revoliutsiinu dobu 1917—1920, Kyiv, Dukh i litera, 320 pp. (in Ukr.).
2. Hunchak, T. (1993). *Symon Petliura ta yevrei*, Kyiv, Lybid, 46 pp. (in Ukr.).
3. Husev-Orenburhskiy, S. Y. (1922). *Bahrovaya knyha. Pohromy 1919—20 gg. na Ukraine*. Kharbyn: Izdanie Dalnievostochnoho Jevreiskoho Obshchestvennoho Komiteta pomoshchi sirotam-zhertvam pohromov («ДЕКОРО»), 252 pp. (in Rus.).
4. Yekelchuk, S. (1995). Trahichna storinka Ukrainskoi revoliutsii: Symon Petliura ta yevreiski pohromy v Ukraini (1917—1920), *Symon Petliura ta ukrainska natsionalna revoliutsiia*: zb. pr. druhooho konkursu petliuroznavstiv Ukrainy, uporiadkuv. ta peredmov. V. Mykhalchuk, Kyiv, Rada, 368 pp. (in Ukr.).
5. Liubchenko, V. B. *Pohromy yevreiski*. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Pohromy_ievr (ostannii perehliad: 03.01.2019). (in Ukr.).
6. Serhiychuk, V. (1998). *Pohromy v Ukraini: 1914—1920* (vid shtuchnykh stereotypiv do hirkoji pravdy, prykhvanoj v radianskykh arkhivakh), Kyiv, Vyd-vo O. Telihi, 543 pp. (in Ukr.).
7. Serhiychuk, V. (2006). *Symon Petliura i yevreistvo*. Vyd. 2-he, dopov, Kyiv, PP Serhiichuk M., 152 pp. (in Ukr.).
8. Trotskiy, I. M. (1968). Yevreiskie pohromy na Ukraine i v Belorussii 1918—1920 gg., *Kniga o ruskom yevreistve, 1917—1967*, New York, Soiuз Russkykh Yevreiev, pp. 56—69. (in Rus.).

9. Cherkover, E. (Tcherikower E.) (1923). *Antysemitizm i pogromy na Ukrainie 1917—1918 gg. (k istorii ukrainsko-yevreiskikh otnosheniy)*, Berlin, Ostjudisches historisches archiv, 555 pp. (in Rus.).
10. Shekhtman, I. B. (1932). *Pogromy Dobrovolchieskoi armii na Ukraine (k istorii antysemitizma na Ukraine v 1919—1920 gg.)*, Berlin, Ostjudisches Historisches Archiv, 132 pp. (in Rus.).
11. Shtif, N. (1922). *Pogromy na Ukrainie (Perioda Dobrovolcheskoi Armii)*, Berlin, 118 pp. (in Rus.).
12. (1919). A proposito dei «pogrom», *La Voce dell'Ucraina*, Roma, no 9, p. 3. (in It.).
13. (1919). Une accusation ridicule, *Bulletin d'Informations*, Paris, no 70, p. 3. (in Fr.).
14. (1919). Acid Test, *The Ukraine*, London, no 5, p. 4. (in Eng.).
15. Arnaval, H., de (1920). Les Droits des Minorités en Ukraine, *France et Ukraine*, no 5, p. 1. (in Fr.).
16. Astashkevich, I. (2018). Chaos in Ukraine: Defining the Context of Anti-Jewish Violence, *Gendered Violence: Jewish Women in the Pogroms of 1917 to 1921*, Brighton, Academic Studies Press, no 17, pp. 1—17. (in Eng.).
17. Batchinsky, J., Margolin, A., Vishnitzer, M., Zangwill, I. (1919), *The Jewish Pogroms in Ukraine: Authoritative Statements on the Question of Responsibility for Recent Outbreaks against the Jews in Ukraine: Documents, Official Orders, and Other Data Bearing on the Facts as They Exist Today*, Washington, 24 pp. (in Eng.).
18. (1920). Beskyttelsen af Joderne i Ukraine, *Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*, Kobenhavn, , no 1, p. 2. (in Dan.).
19. (1927). Committee of the Jewish Delegations. *The Pogroms in the Ukraine under the Ukrainian Governments (1917—1920): Historical Survey with Documents and Photographs*. London, John Bale, Sons&Danielson, pp. 231—233. (in Eng.).
20. (1984). *Encyclopedia of Ukraine*, Toronto; Buffalo; London, Vol. I: A—F, pp. 81—83. (in Eng.).
21. (1988). *Encyclopedia of Ukraine*. Toronto; Buffalo; London, Vol. II: G-K, pp. 385—393. (in Eng.).
22. (1993). *Encyclopedia of Ukraine*. Toronto; Buffalo; London, Vol. IV: Ph-Sr, edited by D. H. Struk, pp. 68—70. (in Eng.).
23. Fischer, L. (2013), The pogromschina and the Directory: A New Historiographical Synthesis?, *Revolutionary Russia*, London, vol. 16, no 2, pp. 47—93. (in Eng.).
24. Forestier, F.-A. (1920). Les pogroms antijuifs L'Ukraine n'est pas responsable, *France et Ukraine*, Paris, no 7, p. 1. (in Fr.).

25. (1919). General Petloura on Pogroms, *The Ukraine*, London, no 17, p. 2. (in Eng.).
26. (1919). General Petloura on the Jewish Pogroms, *The Ukraine*, London, no 12, p. 3. (in Eng.).
27. Gergel, N. (1928). Di pogromen in Ukraine in di yorn 1918—1921, *Shriftn far ekonomik un statistik*, Berlin, 1928, no 1, pp. 106—113. (in Yid.).
28. Gergel, N. (1951). The Pogroms in the Ukraine in 1918—21, *Yivo Annual of Jewish Social Science*, New York, no 6, pp. 237—252. (in Eng.).
29. Gilley, Chr. (2017). Beyond Petliura: the Ukrainian national movement and the 1919 pogroms, *East European Jewish Affairs*, London, vol. 47, no 1, pp. 45—61. (in Eng.).
30. Goldelman, S. (1968). *Jewish National Autonomy in Ukraine, 1917—1920*, Chicago, Ukrainian Research and Information Institute. (in Eng.).
31. (1919). Le Gouvernement Ukrainien contre les Pogromes Juifs en Ukraine, *Bulletin d'Informations*, Paris, no 79, pp. 2—3. (in Fr.).
32. Heifetz, E. (1921). *The Slaughter of the Jews in the Ukraine in 1919*, New York, 468 pp. (in Eng.).
33. Hunczak, T. A. (1969). Reappraisal of Symon Petliura and Ukrainian-Jewish Relations, 1917—1921, *Jewish Social Studies*, vol. 31, no 3, pp. 163—184. (In Eng.).
34. Hunczak, T. A. (2008). *Reappraisal of Symon Petliura and Ukrainian-Jewish Relations, 1917—1921*, Lviv; New York; Toronto, 128 pp. (in Eng.).
35. (1919). The Jewish question in the Ukraine: Death Penalty for Pogrom Provokers, *The Ukraine*, London, no 11, p. 3. (in Eng.).
36. (1919). The Jewish Support for Ukrainian Independence, *The Ukraine*, London, no 19, p. 2. (in Eng.).
37. (1919). The Jews in the Ukraine: By a Ukrainian Jew, *The Ukraine*, London, no 8, p. 3. (in Eng.).
38. (1919). Jews in Ukraine, *The Ukraine*, London, no 21, p. 4. (in Eng.).
39. (1919). Jodenpogromerne i Ukraine, *Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*, Kovenhavn, no 22, p. 3. (in Dan.).
40. (1919). Jodernes Autonomi i Ukraine, *Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*, Kobenhavn, no 10, p. 5. (in Dan.).
41. (1919). Det Jødiske Spørgsmaal i Ukraine, *Bulletiner fra der Ukrainske Press-Buros*, no 13, p. 4. (in Dan.).
42. Johnson, K. S. (2012). *Sholem Schwarzbard: Biography of a Jewish Assassin*, Ph. D. Dissertation (On the rights of manuscript), Cambridge (Massachusetts), 263 p. (in Eng.).

43. Klier, J. (2008). Pogroms, *YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, New Haven, pp. 790—798. (In Eng.).
44. (1919). Una lettera di Israel Zangwill, *La Voce dell'Ucraina*, Roma, no 14. (in It.).
45. (1919). Un Ministre des Affaires Juives en Ukraine, *Bulletin d'Informations*, Paris, no 11, p. 2. (in Fr.).
46. (1919). Le Minoranze nazionali e la legge dell'autonomia nazionale in Ukraine, *La Voce dell'Ucraina*, Roma, no 14, p. 3. (in It.).
47. (1919). Pogromerne i Kiev, *Bulletiner fra det Ukrainske Pressebureau*, Kobenhavn, no 23, p. 4. (in Dan.).
48. (1919). Les Pogroms antijuifs en Ukraine, *Bulletin d'Informations*. Paris, no 75, pp. 2—3. (in Fr.).
49. (1919). Propaganda — the Cult of Atrocities, *The Ukraine*, London, no 10, p. 4. (in Eng.).
50. Specht, G. (1919). Das Judenproblem in der Ukraine, *Die Ukraine*, Berlin, h. 11/12, s. 233—244. (in Ger.).
51. Szajkowski, Z. (1969). A Reappraisal of Symon Petliua and Ukrainian-Jewish Relations, 1917—1921: A Rebuttal, *Jewish Social Studies*, Indiana University Press, vol. 31, no 69, pp. 184—213. (in Eng.).
52. *Tcherikower, E.* (1965). Di ukrainer pogromen in yor 1919, New York, 372 p. (in Yid.).
53. (1919). Terrible treatment of the Jews by Denikin's Volunteers, *The Ukraine*, London, no 19, p. 2. (in Eng.).
54. (1919). Torture by Fear, *The Ukraine*, London, no 23, p. 2. (in Eng.).
55. (1919). The Ukraine and the Jews, *The Ukraine*. London, no 23, p. 2. (in Eng.).
56. (1919). The Ukraine and the Jews, Official Declaration against Pogroms, *The Ukraine*, no 5, p. 3. (In Eng.).
57. (1919). L'Ukraine et les Juifs, *Bulletin d'Informations*. Paris, no 38, p. 4. (in Fr.).

Serhiy Blavatskyy

THE FRAMING OF THE JEWISH POGROMS
UPON THE UKRAINIAN TERRAINS
VIA A PRISM OF THE UKRAINIAN FOREIGN-
LANGUAGE PRESS IN EUROPE (1919—1920s)

It has been attempted to make an empirical study of the framing of the Jewish pogroms upon the Ukrainian terrains in 1919 in the Ukrai-

nian press in the West European languages in Europe (1919—1920s). For the first time, in the communication and media studies discourses, there have been elicited new, previously unknown, findings of specificity of the framing of the Jewish pogroms in the Ukrainian foreign-language periodicals. Those were: «*Bulletiner fra det Ukrainske Pressburo*» (Copenhagen, 1919—1920s), «*La Voce dell "Ucraina"*» (Roma, 1919—1920s), «*The Ukraine*» (London, 1919—1920s), «*Bureau Ukrainien de Presse: Bulletin d'Informations*» (Paris, 1919—1920s), «*France et Ukraine*» (Paris, 1920), «*L'Europe Orientale*» (Paris, 1919—1920s), «*Die Ukraine*» (Berlin, 1918—1926s). First, it has been elucidated that the «attribution of responsibility» frame was dominant in the content of the Ukrainian foreign-language press in Western Europe. Second, the conclusion about dialectic of the frames of «attribution of responsibility» and «morality» in the coverage of the Jewish pogroms upon the Ukrainian terrains has been made. In this regard, we conclude that the «morality» frame was connected with the internationalization of this problematic in the geopolitical discourse of international relations of the postwar period. On the contrary, the frame of «attribution of responsibility» was linked to localization of the Jewish question in the multilateral conflict on the Ukrainian territories in 1919. The main conclusion of this paper is that the coverage of the Jewish pogroms in the Ukrainian foreign-language press in Europe was made primarily in counterpropaganda purposes. The follow-up studies are to make a comparative study of the stereotypes about Jews' perception in the Ukrainian-language press both in Ukraine and abroad (in Europe or the USA), as well as in the West European and American press of the Ukrainian Revolution period (1917—1921s). Thus, these future studies will either refute or confirm the validity of the findings and conclusions of this research.

Keywords: framing, the Jewish pogroms, the Ukrainian terrains, the foreign-language press, Europe.